

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 66.

Fredagen den 21 augusti.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande augusti.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Westman, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr T. Widlund till mig framställt följande tre spörsmål:

1) Är det herr statsrådet bekant att under den senaste valrörelsen, lokaler, uppförda och underhållna av allmänna medel, i stor utsträckning förvägrats de socialdemokratiska talarna?

2) Anser herr statsrådet det vara lämpligt, att personer, som disponera allmänna, till ecklesiastikstaten hörande lokaler, upplåta dessa endast för medborgare tillhörande de borgerliga partierna, men förvägra medborgare med socialdemokratisk åskådning denna rätt?

3) Är herr statsrådet villigt att med hänsyn till såväl ovan relaterade fall som ock med tanke på huru liknande företeelser ständigt upprepas och detta särskilt under valtider, söka rättelse i det godtyckliga och orättvist verkande sätt, varpå till undervisningsväsendet hörande lokaler få disponeras i och för politiska föredrag?

* * *

På den första av dessa frågor kan jag lämna det svar, att jag i tidningarna sett, att från socialdemokratiskt håll klagomål framställts däröver, att under den senaste valrörelsen lokaler uppförda och underhållna med allmänna medel förvägrats socialdemokratiska talare.

Någon närmare kännedom om de faktiska förhållanden, som ligga bakom dessa klagomål äger jag emellertid icke, och det skulle möta mycket stora svårigheter att verkställa en tillförlitlig och ens något så när fullständig utredning därom, huru

Svar å interpellation.
(Forts.)

vida dylika lokaler »i stor utsträckning» — jag anför här den ärade interpellantens eget uttryck — förvägrats socialdemokratiska talare, och om de omständigheter, under vilka detta skett i varje särskilt fall. Det är ju här fråga om ett mycket stort antal lokaler, nämligen över huvud taget alla lokaler i hela riket, som uppförts med allmänna medel, vare sig statens eller olika kommunala organisationers — interpellanten nämner i sin motivering exempelvis kommunalsalarna — och det torde icke vara obekant, att en betydande del av dem ägas eller förvaltas av myndigheter, som för åtgärder avseende lokalens tillfälliga användning icke äro redovisningsskyldiga inför Kungl. Maj:t. Även om man kunde förutsätta, att alla dessa tusentals olika myndigheter skulle tillmötesgående lämna upplysningar om det sätt, varpå lokaler, stående under deras förvaltning, använts vid den senaste valrörelsen, skulle införskaffandet av dylika upplysningar och deras bearbetning tydligen erfordrat ett mycket tidsödande och mödosamt arbete.

* * *

I sina båda senare frågor, till vilka jag nu övergår, åsyftar den ärade interpellanten offentliga lokaler endast av ett visst särskilt slag, nämligen »till ecklesiastikstaten hörande lokaler» eller »till undervisningsväsendet hörande lokaler», och av motiveringen framgår, att hans intresse framför allt är riktat på frågan om skolsalarnas användning till politiska föredrag. Även efter en sådan inskränkning är det antal lokaler, som interpellationen avser, mycket stort. Jag ber att få erinra om att vi i vårt land äga ej mindre än omkring 15,000 folkskolor och småskolor, därav omkring 14,000 fasta, 44 folkhögskolor, 77 allmänna läroverk, varav 38 högre läroverk, och 50 folk- och småskoleseminarier. Härtill komma även universitet och högskolor. Mängden av ifrågavarande lokaler är således så stor, att det ej lär skäligen kunna förväntas, att jag skulle vara i tillfälle att lösa ens den jämförelsevis begränsade uppgiften att meddela statistiska siffror rörande deras användning till annat ändamål än undervisning och i samband därmed lämna en utredning av de omständigheter, som i de olika fallen varit bestämmande vid medgivande eller vägran av upplåtelse.

Genom sina båda senare frågor önskar interpellanten uttröna, dels huruvida jag gillar dessa lokalers användning på visst angivet sätt, dels huruvida jag är villig att söka åstadkomma rättelse i viss riktning i fråga om lokalernas upplåtelse till politiska föredrag.

Innan jag anger min ståndpunkt till de spörsmål, interpellanten sålunda framställt, nödgas jag förutskicka en redogörelse för de förhållanden, som måste utgöra det sakliga underlaget vid ämnets behandling. Jag har sålunda att lämna en översikt av de olika förhållanden, som äro rådande med av-

seende å äganderätten till de åsyftade lokalerna, för de rättsregler, som gälla med hänsyn till deras användning för annat ändamål än deras huvudsyfte, ävensom för den rättstillämpning, som framträtt i praxis.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Min framställning härav blir på grund av själva ämnets ganska invecklade beskaffenhet med nödvändighet tämligen vidlyftig, ehuru jag tillåter mig att i korthetens intresse lämna åsido åtskilliga undervisningsanstalter av mera speciell art och ej heller medtager de båda högskolorna i Stockholm och Göteborg.

De föreskrifter, som i allmänhet gälla för *småskolor* och *folkskolor*, återfinnas i stadgan angående folkundervisningen i riket den 10 december 1897. Enligt § 52 av denna stadga åligger det skoldistriktet att anskaffa och underhålla tjänliga rum för de skolor, som av distriktet blivit inrättade, och enligt § 55 tillkommer det skolorådet att pröva, om skollokal må, dock utan hinder för undervisningen, användas för något annat än det därmed avsedda ändamålet. För skolorna i en del städer gäller utöver nyssnämnda stadga lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer av den 25 juni 1909. Denna lag uppdrager i § 3 åt folkskolestyrelsen i städer, där folkskoleväsendet utgör en för hela staden gemensam angelägenhet, att hava tillsyn över de för folkskoleväsendet upplåtna lokalerna.

Enligt dessa föreskrifter är det alltså skolorådet eller skolstyrelsen, som har befogenhet att fatta beslut i här berörda avseende. Enär det emellertid ansetts vara opraktiskt att kalla dessa myndigheter till sammanträde varje gång hemställan göres om upplåtande av skolsal för möte eller dylikt, har ofta antingen genom bestämmelser i skolans reglemente eller under hand överlåtits åt skolorådets ordförande att ensam eller efter samråd med en eller flera personer utöva bestämmanderätten över lokalerna.

Någon bestämd praxis angående dessa skollokalers användning för annat ändamål än undervisning kan knappast sägas ha utbildat sig. I större städer och andra större samhällen, där det finns tillgång på andra samlingslokaler, användas folkskolornas salar, såvitt jag vet, i regel icke för andra ändamål än som kunna sägas stå i samband med skolans verksamhet. I mindre samhällen åter och på landsbygden, där det ofta är svårt att erhålla annan lämplig lokal, förekommer det ej så sällan, att skolsalen upplåtes till föreläsningar, föreläsningar samt möten av olika slag. På senare tider hava även politiska möten hållits i skolsalarna.

Även i fråga om *högre folkskolor*, vilka enligt kungörelsen av den 28 juni 1907 underhållas av en eller flera kommuner med bidrag av statsmedel, synes rätten att disponera över de lokaler, som äro avsedda för skolorna, tillhöra den av kommunerna tillsatta skolstyrelsen.

En helt annan rättslig ställning intaga *folkskoleseminarierna* ävensom ett par av *småskoleseminarierna*, nämligen de i *Murjek*

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

och *Haparanda*. Dessa skolor äro statsanstalter, som helt och hållet bekostas och underhållas av staten. Tillsynen över dem åligger konsistorium för den ort, där varje seminarium är beläget. Seminariet tillhörande byggnader och trädgårdsanläggningar stå enligt stadgan för folkskoleseminarierna av den 29 januari 1886 § 62 under rektors närmaste vård och tillsyn och någon förändring härutinnan inträder icke genom den nya seminariestadgan, som gäller från och med den 15 dennes.

Den lokal i ett seminarium, som företrädesvis kan komma i fråga till användning för andra ändamål än seminarieelevernas undervisning, är samlingsalen. Praxis har varit, att denna sal upplåtits för sammanträden av seminarieelevernas enskilda föreningar ävensom åt föreningar — nykterhetsföreningar o. d. — i vilka ej blott seminarieelever utan även andra personer varit medlemmar. För sådana upplåtelser har ersättning ej pläгат krävas. Däremot har lokal ej pläгат upplåtats för sammanträden av föreningar, som varit helt och hållet främmande för seminariet. För konserter, vanligtvis till förmån för något välgörande ändamål, ha samlingsalarna någon gång upplåtits, vanligen mot ersättning blott för belysning.

Politiska föredrag ha, såvitt jag har mig bekant, aldrig hållits i seminariernas samlingsal.

Upplåtelse av seminariets lokaler har skett av rektor, åtminstone då fråga varit om upplåtelse endast för en gång. Då det åter varit fråga om vidsträcktare användning av lokalerna, har hänvändelse rätt ofta skett till vederbörande konsistorium, vilket efter rektors hörande fattat beslut i ärendet. Vid ett tillfälle framställdes begäran till Kungl. Maj:t. Ansökningen gick då ut på att seminariets samtliga lokaler skulle få begagnas av ett småskoleseminarium under hela sommarferien. Framställningen lämnades av Kungl. Maj:t utan bifall.

Småskoleseminarierna, utom de förut nämnda i Murjek och Haparanda, tillhöra landstingen eller enskilda. Landstingen tillsätta styrelser och dessa antaga föreståndare och lärare. Styrelsen disponerar över lokalerna, men i allmänhet har föreståndaren befogenhet att för ett enstaka tillfälle upplåta lokal för ett föredrag, en konsert eller dylikt.

Folkhögskolorna äro antingen landstingens eller också enskilda föreningars anstalter. Styrelsen tillsättes av landstingen eller av föreningen eller också på det sätt, att ett visst antal medlemmar tillsättes av landstinget och ett visst antal av bidragsgivande förening. Styrelsen förfogar över lokalerna. Dessa pläga ofta upplåtats åt föreläsningsföreningar och enskilda föredragshållare m. m.

Jag övergår nu till de *allmänna läroverken*. Enligt § 213 i gällande läroverksstadga av den 18 februari 1905 skola byggnad och underhåll av läroverkshus, där sådan skyldighet icke enligt gällande författningar åligger kommun, ske på bekostnad av läroverkens byggnadsfonder ävensom i stift, där byggnads-

kassor finnas, med bidrag ur dessa i mån av Kungl. Maj:ts medgivande. Kommunen är dock alltid skyldig att för läroverkshus med därtill hörande byggnader kostnadsfritt upplåta erforderlig byggnadsplats. Då emellertid läroverkens byggnadsfonder i allmänhet förfoga över jämförelsevis obetydliga tillgångar och stiftens byggnadskassor numera, nästan fullständigt förlorat sina inkomster, varför dessa kassor nu hålla på att mista sin betydelse, kunna från dessa fonder och kassor icke förväntas några avsevärda bidrag för tillgodoseende av läroverkens behov av undervisningslokaler. Byggnadsskyldigheten för läroverken har därför allt mer och mer överflyttats på kommunerna.

Beträffande 69 allmänna läroverk har sålunda byggnadsskyldigheten övertagits av vederbörande städer, medan i fråga om 7 dylika läroverk, oberäknat Nya elementarskolan, något dylikt åtagande ännu icke gjorts.

De nuvarande läroverksbyggnaderna äro i de flesta fall uppförda på respektive läroverksstäders bekostnad. Äganderätten till dess byggnader tillkommer alltså vederbörande kommuner, vilka överlätit nyttjanderätten till läroverksbyggnaderna åt läroverken. Härifrån finnas emellertid undantag. Åtskilliga läroverkshus äro nämligen uppförda på bekostnad av stiftens byggnadskassor eller genom bidrag av dessa kassor samt vederbörande kommun eller landsting, i ett och annat fall även med bidrag beviljat av riksdagen. I något enstaka fall förekommer även enskild donation till läroverksbyggnad. Antingen tillkommer äganderätten i dylika fall staten ensam eller är den delad mellan staten och annan delägare, vanligen kommunen, under det dispositionsrätten är överlåten på läroverket.

Då interpellanten särskilt berört högre allmänna läroverket i Jönköping vill jag nämna, att dess nya byggnad, som togs i bruk från och med höstterminen 1913, är till största delen bekostad av Jönköpings stad. Till byggnadskostnaden, som uppgår till omkring 700,000 kronor, har ur Visingsöfonden lämnats ett belopp av 50,000 kronor utan återbäringsskyldighet, varjämte ur samma fond beviljats ett 40-årigt amorteringslån å 150,000 kronor. Övriga medel hava anvisats av staden.

Liksom det i allmänhet enligt gällande läroverksstadga åligger rektor att ansvara för att läroverkets tillhörigheter värdas, bör han också hava uppsikt över läroverkets byggnader sig anförtrodd, ehuru något uttryckligt stadgande härom icke finnes. Förvaltningen av läroverkets byggnadsfond åligger, där ej annorlunda är föreskrivet, vid högre allmänt läroverk och realskola för gossar rektor jämte en av kollegiet och två av vederbörande kommunalstyrelse utsedda delegerade samt vid samskola dess styrelse. Av dessa bestämmas alltså de medel, som skola utgå ur byggnadsfonden för bestridande av de utgifter, som åligger läroverkets fastighet. I de städer, där byggnadsfondens inkomster äro överlåtna på staden, tillkommer en liknande funktion stadens myndigheter. Någon bestämmanderätt över användnin-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

gen av läroverkets lokaler har dock aldrig ifrågasatts för byggnadsfondens delegerade eller motsvarande myndighet. Nämnda rätt har allmänt ansetts tillkomma läroverkets rektor, som i övrigt bär ansvar för läroverksbyggnaden och vad därinom förehaves.

I många läroverksstäder, särskilt en del mindre landsortsstäder, råder brist på allmänna lokaler, lämpliga att användas för möten, föredrag o. d., och anspråk göras ofta gällande, att det allmänna läroverkets lokaler må för sådana ändamål upplåtas. I allmänhet pläga läroverksrektorerna härvid ställa sig tillmötesgående och öppna läroverkets lokaler för sådana ändamål i den mån, det låter sig göra.

Gällande läroverksstadga innehåller inga bestämmelser angående dylik upplåtelse av läroverkets lokaler. Någon *skyldighet* för rektor att medgiva sådan upplåtelse förefinnes icke. Någon sådan *rättighet* är icke heller rektor uttryckligen medgiven, även om lämplighetsskäl tala för en dylik upplåtelse i särskilda fall.

Om upplåtelse av *universitetens* lokaler till andra än universitetets ändamål finnas inga uttryckliga föreskrifter i gällande statuter. Över ansökningar om sådan upplåtelse avgör i Lund rektor, i Uppsala det mindre akademiska konsistoriet. Vid båda universiteten följer man den grundsatsen, att lokalerna ej ställas till förfogande för politiska föredrag.

Den redogörelse, som jag nu lämnat, får, såsom jag på förhand anmärkte, icke betraktas som uttömmande. Den torde likväl ha varit tillräckligt omfattande för att ge en föreställning om de olikartade förhållanden, som möta inom det område interpellanten berört.

* * *

Efter denna översikt av de sakliga förutsättningarna går jag nu att svara på interpellantens andra till mig framställda fråga. Jag vill då för att undanröja uppkomsten av den missuppfattningen, att jag skulle vilja tillvälla mig en befogenhet, som icke tillkommer mig, betona, att vad jag säger får fattas endast som uttryck för min personliga åsikt, men alldeles icke såsom innebärande något försök att till olika myndigheter rikta bindande anvisningar, vilka i varje fall icke i denna form kunna lagligen meddelas.

Jag börjar då med den förklaringen, att därest en undervisningslokal över huvud taget upplåtes till politiska föredrag, bör enligt min mening den omständigheten, att en viss talare tillhör det socialdemokratiska partiet, icke kunna förhindra, att lokalen ställes till hans förfogande.

Det skulle emellertid tydligen vara ett orimligt yrkande, som väl för övrigt icke lär komma att framställas, om det anspråket framfördes, att vilken person som helst, som kunde styrka ledamotskap i det socialdemokratiska partiet skall äga ovill-

korlig rätt att på anfordran få åt sig upplåten den undervisningslokal han kunde begära, blott därför att denna lokal tidigare använts till politiska föredrag. En sådan rätt kan naturligtvis icke medföra ledamotskap i något politiskt parti. Lika klart torde det vidare vara, att man icke kan göra medlemskap i ett parti till en nödvändig förutsättning för att en person, som önskar hålla ett politiskt föredrag, skall få en undervisningslokal upplåten åt sig.

Om man icke vill ställa sig på den ståndpunkten, att vederbörande myndighet skall utan vidare öppna sina lokaler, för så vitt de äro lediga, åt varje person, som önskar göra ett politiskt inlägg, måste man alltså medgiva, att myndigheterna måste äga utöva en viss prövningsrätt över inkomna ansökningar.

Den befogenhet, som härvid tillkommer dem, är av synnerligen grannlaga natur. Jag har förut angivit vissa synpunkter, som icke böra vara bestämmande vid dess utövning, jag skall nu söka angiva några, som därvid böra tillerkännas vikt.

Liksom för alla lokaler uppbyggda för ett visst ändamål, måste även för skollokalerna gälla, att de icke böra upplåtas för syften, som stå i strid med deras egentliga ändamål. Ingen finner väl något stötande däri, om bönhus och andra religiösa samlingslokaler icke öppnas för talare, som driva ateistisk propaganda, eller om nykterhetsorganisationernas hus icke ställas till förfogande för dem, som agitera mot nykterhetsrörelsen.

Är den sålunda uppställda regeln riktig, följer därav, att skolornas lokaler icke böra upplåtas för dem, som företaga sig att bekämpa den religion och den sedlighet, som skolorna ha till uppgift att vid sin fostrande verksamhet bibringa barnen. Allra minst ha föredrag i sådan riktning sin plats i de skolornas salar, som användas till lärjungarnas morgonbön eller annan för dem avsedd gudstjänst.

Såsom stridande mot skolornas ändamål uteslutas vidare genom denna grundsats från skolsalarna sådana föredrag, som predika nationell självuppgivelse och underkastelse under främmande makter.

Det är för övrigt tydligt, att undervisningslokaler icke få upplåtas till offentliga sammankomster, politiska däri inbegripna, i den utsträckning, att därigenom uppstå olägenheter vid deras användning för undervisningen.

Ett uttalande, vari denna synpunkt framträder, förekommer i en motion, som hr M. Hellberg år 1912 väckte inom första kammaren. Motionären påyrkade häri en utredning, huruvida samt under vilka former och bestämmelser statsbidrag må kunna lämnas till byggnadsföreningar på landsbygden, vilka bildats för åstadkommande av allmänna samlingslokaler. I sin motivering berörde herr Hellberg frågan om lämpligheten av kommunala lokalers användning till offentliga sammankomster och yttrade härom bland annat: »De kommunala lokalernas egentliga ändamål är först och främst icke alltid så väl förenligt med deras

Svar å interpellation.
(Forts.)

användning för offentliga möten. Det kan t. ex. icke anses riktigt rätt ur hygienisk synpunkt att en mängd människor om kvällen kommer tillsammans i en skolsal, där barnen skola läsa påföljande dag — för att icke tala om att den oftast i samma hus bosatta läraren kan behöva fred efter sitt dagsarbete. Men det är vidare, såsom framhållits, visst icke enbart för politiska sammankomster som samlingslokaler behövas på landsbygden, utan också för andra knappast mindre viktiga ändamål, och för även dessa andra ändamål räcka ännu mindre de kommunala lokalerna.»

Detta hr Hellbergs yttrande avser, som av detsamma framgår i vad det rör skolsalarna, dessas användning icke blott till politiska föredrag utan även till offentliga sammankomster över huvud. Ingen torde emellertid kunna göra den invändningen mot mitt anförande av detta uttalande, att skolsalarnas upplåtande till politiska ändamål är något, som bör komma i första rummet. Det är väl tvärtom så, att skolsalarna i främsta rummet böra upplåtas till sådana föredrag, som stå i samband med deras huvudsakliga ändamål, alltså till föredrag, som i undervisningssyfte hållas i folkupplysningens tjänst. Om man anser skäligt, att med hänsyn till de av hr Hellberg angivna synpunkterna vidtagna inskränkningar i upplåtelsen av skollokal, böra tydligen de politiska föredragen undanskjutas till förmån för de nyss omtalade allmänbildande.

Innan jag lämnar de hygieniska synpunkterna, vill jag framhålla, att dessa äga en alldeles särskild tillämplighet i fråga om *gymnastiksal*. Det förefaller mig betänkligt att upplåta dessa salar, som skolans egna elever få beträda, endast om de äro iförda särskilda skodon, till allmänna sammankomster, vid vilka deltagarna med sina skodon införa en mängd damm och smuts från gatan.

När jag i det föregående talat om undervisningslokalernas upplåtande till politiska föredrag, har jag utgått från den förutsättningen, att det över huvud taget anses lämpligt, att sådan användning av dylika lokaler äger rum. Jag ber emellertid att få erinra därom, att såsom av min redogörelse framgått, vissa myndigheter alls icke medgiva upplåtelse till dylikt ändamål av lokaler, som stå under deras förvaltning. Tydligt är, att jag under sådana omständigheter icke kan undvika att uttala min mening i den frågan, huruvida undervisningslokaler böra stängas för all politisk agitationsverksamhet.

Det finns starka och lätt insedda skäl, som kunna anföras av dem, som anse, att denna fråga bör besvaras jakande. Skolan utgör en medelpunkt för elevernas intressen under de år, då de äro synnerligen mottagliga för intryck. Vad som händer och sker i skolan, även utanför undervisningstimmarna, väcker deras uppmärksamhet och fångar deras tankar på ett helt annat sätt än vad som sker i andra lokaler, för vilka de icke ha något personligt intresse. Det kan icke betvivlas, att om skolsalarna

jämte det de tjäna undervisningen även få utgöra skådeplatser för de politiska talarnas strider, införes härigenom politiken mera än eljest skulle ske i barnens liv. Mer än en gång har likväl i denna kammare uttalats den satsen, att barnen böra hållas utanför politiken, och jag vågar antaga, att vi alla principiellt ansluta oss till denna sats.

Ett ytterligare skäl, som säkerligen i flera fall verkat i samma riktning som det nyss anförda, har varit, att myndigheterna förutsett, att de vid prövningen av inkomna ansökningar skulle nödgas avslå en eller annan och att deras handlingssätt härvidlag skulle kunna misstänkliggöras såsom förestavat av partipolitiska skäl. För att hålla sig och sin institution utanför all politik och alla politiska angrepp ha de därför beslutit att hålla sina lokaler stängda för alla politiska talare.

Det skäl åter, som å andra sidan kan anföras till förmån för lokalernas upplåtande, är den brist på andra lämpliga lokaler, som förefinnes mångenstädes i vårt land. Detta skäl lägger emellertid i dagen, att undervisningslokalernas användning för politisk agitation är en *nödfallsutväg*. Man måste, jag inser det, böja sig för detta skäl i många fall, och man kan icke för närvarande tillämpa den grundsatsen, att undervisningslokalerna skola stängas för valstriderna.

Men de böra enligt min mening icke öppnas i andra fall än det är behöfligt. Ett sådant behov föreligger icke i våra större städer och ej heller på många smärre orter, där andra samlingslokaler äro tillgängliga.

* * *

Jag kan nu övergå till att lämna mitt svar å den ärade interpellantens tredje och sista fråga.

Vid överbägande av åtgärder måste man naturligtvis taga hänsyn till de olika rättsförhållanden, som råda med avseende å de olika slagen av undervisningslokaler. Av min redogörelse har framgått, att seminarierna och universiteten uppförts av staten. I fråga om upplåtelse av deras lokaler kan alltså ingripande ske på administrativ väg. Då emellertid dessa läroanstalters lokaler hållas stängda för *alla* politiska föredrag, kunna administrativa åtgärder med avseende å dem icke anses vara ens ifrågasatta i interpellationen.

Övriga undervisningsanstalter — med det praktiskt sett oviktiga undantaget av ett eller annat läroverkshus — befinna sig i det rättsläge, att en reglering av lokalernas användning till andra ändamål än undervisningens kan ske endast genom lagstiftning, men icke genom administrativa åtgärder, företagna utan riksdagens medverkan. Vid lagstiftning i detta ämne skulle emellertid påtagliga svårigheter möta. Uppenbarligen kunna starka betänkligheter göras gällande mot att staten företoge sig att genom lag skapa en rättighet för enskilda att för sina syften

Svar å interpellation.
(Forts.)

använda hus, till vilka staten icke har äganderätt och som av sina ägare uppförts för undervisningsändamål. Under inga omständigheter kunde en sådan rättighet göras ovillkorlig, utan vederbörande förvaltande myndigheter måste alltid få sig tillerkänd en viss befogenhet att pröva inkomna ansökningar om upplåtelse. En dylik grannliga befogenhet torde emellertid icke höra till det verksamhetsområde, som låter sig närmare regleras genom lagstiftning. För min del åtminstone har jag svårt att tänka mig, hur en lagtext av verkligt värde skulle lyda. Vid en lagstiftning skulle man dessutom vara nödsakad att meddela regler om förande av talan mot myndighets beslut och det skulle därvid vara svårt att åstadkomma en tillfredsställande instansordning för de politiskt färgade processer, som kunde tänkas uppstå.

Den ärade interpellanten har i sin interpellation icke givit uppslag till någon åtgärd, som av mig skulle kunna lagligen vidtagas, och av vad jag sagt framgår, att jag ej kan ställa någon sådan åtgärd från min sida i utsikt.

Jag hoppas emellertid, att jag genom den utredning jag framlagt av de sakförhållanden, från vilka man har att utgå vid behandlingen av det föreliggande problemet, kunnat lämna ett bidrag till ämnets belysning.

Härpå yttrade

Herr Widlund: Herr talman! Jag har att framföra mitt stora tack till herr statsrådet för det utredande svar, som jag fått, och jag känner mig tillfredsställd i viss mån. Jag beklagar visserligen, att det icke är möjligt för herr statsrådet att kunna vidtaga sådana förändringar, som helt säkert äro av behovet påkallade, men jag känner mig i viss mån tillfredsställd med svaret, det må jag dock säga.

Herr statsrådet sade vid ett tillfälle, att skolorna icke böra upplåtas i stort sett till politiska föredrag. Ja, därom torde jag vara ense med herr statsrådet. Men nu är det så, att i mångt och mycket upplåtas dessa lokaler till de borgerliga partierna för deras föredrag, och då kännes det konstigt, att ett parti skall bli urständsat att kunna framföra sina åskådningar beträffande olika frågor, som kunna beröra dagshändelserna. Särskilt gällde min interpellation i första hand, må jag säga, läroverket i den stad, varifrån jag är. Det måste dock kännas något underligt, när rektorn där kan finna med sin fördel förenligt att upplåta denna lokal icke mindre än sex gånger till talare från det konservativa lägret, men neka absolut, då det gäller att få ett föredrag hållet från det motsatta lägret för att åskådliggöra vad som låg varje man varmt om hjärtat vid det val, som föregick denna riksdag. Det är alldeles klart, att det väcker undran. Det är väl dock så, att om lokalerna upplåtas till högertalare och liberala talare, så må väl detta inverka i sin mån likartat på de lärjungar, som få sin undervisning vid detta läroverk, som om det är en talare från det socialdemokratiska lägret, som uppträder. Det är väl icke

Svar å interpellation.
(Forts.)

riktigt att tro, menar jag, att vad man förkunnar från vissa håll har inget inflytande på ungdomen, men vad man förkunnar på visst annat håll, från det socialdemokratiska, det skall ha större betydelse. Om man utgår från den synpunkten, tror jag det är fel. Vad man bör eftersträva i dessa tider, det är likhet i behandlingen, när det gäller de olika partierna. Något mera önskar man icke. Det ena partiets talare böra ha rätt att få framträda och säga sina meningar på samma plats, som talare från andra partier få begagna. Något mera kan man icke begära. Väl vore det enligt min mening, om skolorna mer än hittills bleve undandragna dessa politiska föredrag från varje talare. Jag tror, att det vore det mest gagnande, även om det är behöfligt i viss mån på en del platser att ha tillgång till dessa lokaler, beroende på de lokala förhållandena.

Ja, jag vill till slut säga det, att det gladdde mig, att herr statsrådets personliga uppfattning gick i viss mån i samma riktning som mina tankegångar, nämligen att opartiskhet bör vara rådande, när det gäller politiska talare. Men jag beklagar å andra sidan, att herr statsrådet så strängt betonade, att det var hans *personliga* uppfattning, som gjorde sig gällande här. Jag skulle önskat, att det varit såsom chef för ecklesiastikdepartementet som hans tankar i detta fall tagit sig uttryck.

I allt fall har jag icke mera att tillägga, utan vill endast till slut säga, att jag känner mig tillfredsställd i viss mån med herr statsrådets uttalande.

Herr Rydén: Herr talman! Jag ber för min del att få lov att säga, att jan icke kan fullt lika obetingat uttala min tillfredsställelse med det svar, som här avgivits av herr statsrådet beträffande det sätt, på vilket dessa frågor skola läggas efter herr statsrådets uppfattning.

Här är väl alldeles obestridligt, att det är mycket stora missförhållanden, som äga rum. Det är ju var och en veterligt, att det finnes en hel del av dem, som disponera dessa allmänna lokaler, vilka låta sitt politiska partisinne taga sig uttryck på det sätt, att de stänga ute politiskt misshagliga talare från användandet av dessa lokaler. Och just det exempel, interpellanten anför, där en rektor i Jönköping från en allmän lokal utestängt socialdemokratiska talare, som helt visst icke kunnat träffas av de diskvalifikation, som herr statsrådet uppdrog, medan högerns talare och liberala talare fått tillträde till samma lokal, är väl betecknande. Det måste sägas, att det är ett missförhållande, som kräver rättelse, att en person skall efter sitt politiska partisinne kunna disponera över dessa allmänna lokaler, som äro byggda av allmänna medel och till vilka även socialdemokraterna och de fattigare klasserna i landet fått lov att lägga sin slant.

Är det så — och jag betvivlar det icke — att herr statsrådet icke har någon administrativ myndighet att klå efter sådana herrar, som använda sin ämbetsmyndighet på sätt här nämnts, synes det mig vara uppenbart, att herr statsrådet borde känna, att det föreligger ett behov att mot genstörtiga män skaffa sig ett maktmedel, vilket man

Svar å interpellation.
(Forts.)

här icke förfogar över. Följaktligen skulle jag för min del ha uttalat min tillfredsställelse, om herr statsrådet hade i sitt anförande låtit på något sätt gå in på den tankegång, som t. ex. behärskade ett av andra kammarens tillfälliga utskott, som för något år sedan hade att verkställa utredning över en av herr Pålsson väckt motion, vilken direkt berörde denna fråga. Detta utskott uttalade efter sin utredning den bestämda förväntan, att de, som disponera över allmänna lokaler, skulle ställa sig till efterrättelse den önskan, som då enhälligt uttalades från riksdagens andra kammares sida. Och i det utskottsbetänkandet minns jag tydligt, att det uttalades, att, om icke en sådan önskan skulle efterkommas, vore det efter utskottets uppfattning riksdagens skyldighet att genom lagstiftning ingripa för att få rättelse. För min del vill jag säga, att står herr statsrådet verkligen så maktlös, så tror jag dock, att hade herr statsrådet sagt ett ordentligt ord, som hörts ned till Jönköping, så skulle det ha inverkat på en del herrar, som ha samma läggning.

Det skulle för denna kamamre varit önskvärt, att det ställts i utsikt från herr statsrådets sida, att det skulle göras ett kraftigt ingripande mot de faktiska missförhållanden, som här äro av interpellanten omförmälda, och som vi alla känna till. Jag vill säga, att det kan inte finnas någon som helst rättvisa och rimlighet i att en person, som sitter och har dispositionsrätt över en allmän lokal, skall ha lov att låta sitt politiska partisinne avgöra, vilka föredragshållare och talare som få komma in i denna lokal. Jag menar således, att föreliggande fråga icke är avfärdad med vad som här förekommit, utan hålla dessa personer på så, som de hittills gjort, så måste riksdagen ingripa vare sig det nu skall ske med eller utan ecklesiastikministerns medverkan.

Med herr Rydén förenade sig herrar *Thorsson, Branting* och *Lindhagen*.

Herr *Palmsterna*: Herr talman! Jag vill också säga några ord i denna fråga, i all synnerhet som föreliggande fall, som gjort interpellationen nödvändig, berör mig i väsentlig mån. Fallet är långt ifrån ensamstående, och det är detta upprepande utav partiskheten från fall till fall landet runt, som har satt en sådan bitterhet i sinnena Isynnerhet den omständigheten, att det är från ungdomens uppfostrare, som en sådan partiskhet visats, har också väckt bekymmer på många håll i landet. Det bör sägas ifrån klart och tydligt så att det höres ut över hela Sverige, att personer i den ansvarsfulla ställning, som ledarna och fostrarna av ungdomen ha, icke få uppträda på sådant sätt, som många lärare gjort under senare tid i Sverige.

Till en början torde man få med tacksamhet erkänna herr statsrådets uttalade mening i denna fråga. Men han betonade, att det var hans *personliga* mening på ett sådant sätt, att man kanske kan stå i tvekan, om icke regeringen i övrigt delade hans mening. Jag vågar ändå tro, att han uttalade en allmän uppfattning inom regerin-

gen, fastän han i detta fall icke ansett sig ha ämbetsmyndighet att ingripa.

Nu har emellertid herr statsrådet — och det synes mig denna kammare bör stryka starkt under för sin del — uttalat en bestämd *förkastelsedom* över de åtgärder, som en del rektorer använt sig av. Herr statsrådet uttalade den uppfattningen, att för den händelse skolsalar upplåtas till något politiskt parti, skola de också upplåtas till andra politiska partier. Om över huvud taget politisk propaganda får förekomma i skolsalar, skall ingen som helst partiskhet få göra sig gällande. — Vissa självklara undantag uppräknades därvidlag av herr statsrådet, undantag, som ingen kan ha något att invända emot. Men då faller också en bestämd *förkastelsedom* över det fall, som här är fråga om, fallet i Jönköping. När så är förhållandet, skulle jag vilja säga, att det hade varit tillfälle på ett tidigare stadium, innan riksdagen var samlad, och innan någon interpellation framställdes, det hade varit tillfälle att då, redan när framställningen gjordes direkt till statsministern låta en sympati för den åskådning, som herr statsrådet nu uttalat, komma till synes. Jag beklagar att så icke har skett.

Men inte nog med det, jag måste liksom herr Rydén säga, att i slutet av herr statsrådets anförande fanns det något famlande och osäkert, något som tydde på: »det här är otrevligt, jag vill för min del inte göra någonting».

Men så starkt är behovet, så livligt känna verkligen medborgarna landet runt, att här *måste* något göras, att jag tror, det är skäl, att herr statsrådet tager under förnyat övervägande, huruvida från Kungl. Maj:ts sida, vare sig genom lagstiftning eller på annat sätt, något kan göras. Man kan givetvis icke nöja sig med att åt enskilda personer i rektors ställning skall för framtiden överlåtas denna bestämmanderätt, precis som det varit hittills. En effektiv rättelse måste göras.

Så ber jag få säga ett ord till. Det gick genom herr statsrådets anförande någonting, som jag hälsar för min del med sympati. då han — vi ha talat om det så många gånger förut i denna kammare — ville stänga politiken ute från skolorna och skona barnen från politisk propaganda. Det gick genom herr statsrådets anförande den tanken, att skolsalarna endast i yttersta nödfall skola upplåtas för sådana ändamål. Med denna herr statsrådets tanke sympatiserar jag i hög grad. Med vad som man måste som familjefar — och jag vet att det finnas många sådana i detta land, som dela min uppfattning — djupt beklaga, det är inte så mycket skolsalarnas upplåtande till politiska föredrag, som hela den *politiska propaganda, som i skolan bedrivs till barnens fördärv och till skada för hemmens frid*. Det är sannerligen någonting, som bör beaktas, och jag kan inte underlåta att vid detta tillfälle göra ett uttalande mot den propaganda, som bedrivs från skolornas anslagstavlor, från katedern, genom lärarnas enskilda verksamhet och genom dessa agiterande samtal barnen emellan, mer eller mindre med lärarnas medgivande, ja, genom denna förföljelse till och med, som förekommer mot barn från vissa

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

hem. Därav kommer för visso intet gott. Sannerligen, herr statsråd, man hade kunnat önska, att ni begagnat detta tillfälle för att skarpt brännmärka allt detta, som försiggår i tysthet och som så ogärna ser den offentliga uppmärksamheten fäst på sig.

Det är många familjer i detta land, som känna bitterhet över vad som i dessa tider sker i skolorna. Må det bli slut med denna politiska propaganda bland barnen i Sveriges skolor.

I detta anförande instämde herrar *Berg* i Munkfors och *Lundström* i Vreten.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 27 och 28, statsutskottets utlåtanden nr 95 och 96, bevillningsutskottets memorial nr 27 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 131—134.

§ 4.

Ang. semester åt vissa statens arbetare.

Vidare föredrogs första kammarens protokollsutdrag, nr 359, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av andra kammarens beslut angående herr Palmstiernas motion, nr 69, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående semester åt arbetare och med dem likställda personer med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen; och ytttrade därvid

Herr *Bäckström*: Herr talman! Då första kammarens beslut angående förevarande motion av herr Palmstierna i sak innehåller enahanda som denna kammares beslut på grund av dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, ber jag å utskottets vägnar få hemställa, att andra kammaren ville, med frånträdande av sitt förut fattade beslut i ärendet, biträda medkammarens beslut, i syfte att bereda semester åt arbetare med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen.

Herr *Palmstierna* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Med bifall till det av herr *Bäckström* framställda yrkandet beslöt kammaren att, med frånträdande av sitt förut fattade beslut i ärendet, biträda första kammarens beslut.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-

redande av löneförhöjning åt vissa befattningshavare hos general-tullstyrelsen; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för utbetalda skattefrälseräntor från hemmanen Västra Älvsala nr 1 och Västra Älvsala nr 2 i Värmdö socken;

från konstitutionsutskottet:

nr 189, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av första och andra punkterna av utskottets hemställan i dess utlåtande nr 20 angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 3, 10, 57 och 58 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 och om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, § 8 mom. 1 samt §§ 40 och 41 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6, §§ 16 och 52 samt § 58 mom. 2. i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom införande i § 2 i sistnämnda förordning av tillagda mom. 7, 8 och 9; samt

från lagutskottet:

nr 192, i anledning av väckt motion om ändring i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen; och

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fråga om användande av andra än metriska mått vid virkeshandel och trävarurörelse.

§ 6.

Till bordläggning anmälde:

bankoutskottets memorial, nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde huvudtitel; samt

sammansatta lag- och jordbruksutskottets memorial:

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld; och

nr 5, angående ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Hallén* under 3 dagar fr. o. m. den 22 aug.,
 » *Andersson* i Höckerum » den 25 aug.,

herr *Jansson* i Djursätra under 14 dagar fr. o. m. den 22 aug.,
» *Törnkvist* » 8 » » » 24 » och
» *Molin* i Dombäcksmark » 2 » » » 24 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,39 e. m.

In fidem
Per Cronvall.